**Alexandru Gafton**

# UZUL, VALORILE ŞI DISPARIŢIA UNOR TERMENI: *FĂŢĂRIE*, *A FĂŢĂRI*, *FĂŢĂRNICIE*, *A FĂŢĂRNICI*, *FĂŢARNIC*

**1.** Cu toate că, la nivel lexical, tendinţa generală în alcătuirea vechilor traduceri româneşti, era de a găsi echivalenţii româneşti cei mai potriviţi pentru termenii din textul-sursă şi de a-i utiliza în consecinţă, adesea aceste texte prezintă termeni între care se stabilesc relaţii de sinonimie, fără ca acest lucru să fie neapărat reflectat şi în textul-sursă. Alături de un astfel de caz, există şi cel în care mai multor termeni din textul-sursă – cu sfere semantice cvasi-compatibile –, traducătorii şi revizorii români le atribuiau un singur termen românesc sau dublete din aceeaşi familie lexicală.

Fireşte, în limba română, acel termen îşi avea valorile şi uzurile sale. Prin utilizarea sa în texte traduse, nu de puţine ori el putea fi solicitat în direcţia exprimării unor nuanţe noi şi chiar a unor noi valori. Procesul acesta este parte integrantă din cel prin care limbile îşi dezvoltă nivelul lexical-semantic. Simpla existenţă, însă, a acestuia nu conduce mereu la împlinirea valenţelor termenului sau la îmbogăţirea posibilităţilor, ori la creşterea realizărilor sale.

O situaţie interesantă, în măsură să ofere felurite sugestii, este dată de uzul unor cuvinte precum: *făţare, a făţări*, *făţărie*, *făţarnic*, *făţărnicie*. Conform DA[1], în limba română, familia aceasta cuprinde următoarele cuvinte cu următoarele valori: *făţare* ‘făţărnicie, făţărie, prefăcătorie, ipocrizie’, *a făţări* ‘a fi părtinitor, a disimula’, ‘a se preface’, *făţărie* ‘părtinire, disimulare’, *făţărnicie* ‘prefăcătorie, ipocrizie’; *făţarnic* ‘părtinitor, ipocrit, prefăcut’, *a făţărnici* ‘a făţări’. Tot mai puţin utilizaţi astăzi (mai rămân în uz *făţarnic* şi *făţărnicie*, serios concuraţi de *ipocrit* şi *ipocrizie*) şi aflaţi în curs de arhaizare, aceşti termeni sunt destul de bine reprezentaţi în vechile texte româneşti[2].

Situaţiile în care aceştia apar, însă, în vechile traduceri româneşti de text religios, indică o anumită forţare a posibilităţilor pe care le aveau, precum şi o intrare a lor în concurenţă, până la a pune în pericol înţelegerea textului şi poziţia acestor cuvinte în sistem. De aceea, socotim că merită analizat acest caz, el oferind posibilitatea de a observa efortul prin care aceşti termeni îşi caută poziţii proprii în sistem, făcând vizibile anumite elemente de dinamică lexical-semantică.

**2.** Deşi cazurile ilustrate şi comentate în continuare sunt relativ contemporane între ele (înregistrându-se în acelaşi text sau în texte care, la scara evoluţiei limbii,

[1] *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, 1913–1949.

[2] Pentru etimologie, valori şi evoluţie, vezi DA, s.v. *făţare* şi urm. *A făţări* şi *făţărie* se aflau pe aceeaşi poziţie şi, aşadar, în concurenţă cu *a făţărnici* şi *făţărnicie*.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

sunt situate destul de aproape în timp), acestea prezintă diferenţieri în măsură să permită observarea existenţei unor deosebiri de uz, apte să conducă la solicitarea planului lexical-semantic, cu felurite consecinţe, dar şi decurgând din caracteristici de moment ale respectivului stadiu de dezvoltare a limbii.

**2.1.** O primă clasă de situaţii se referă la subst. *faţă* (precedat sau nu de o prepoziţie) şi *făţărie*, care apar în contexte în care, atât termenii corespondenţi din textele slavon, latin şi grecesc, cât şi traducerea corectă, cum este cea din Biblia 2001[3], precum şi valorile solicitate de contexte se referă – după caz şi forma pe care o capătă – la sensuri precum: ‘imparţialitate’, ‘părtinire’, ‘a judeca (sau nu) conform aparenţelor’.

**2.1.1.** Segmentul de sub FA, 10, 34 este redat după cum urmează în CB[4]: „Eu mai de-adevăru înţelegu că nu *spre faţă* căută Zeul”, ceea ce corespunde textului slavon: ne na aiRa iricx Q@. Aproape nouăzeci de ani mai târziu, NTB[5] va reda acelaşi segment astfel: „Cu adevăr aflu că Dumnezău nu aleage *faţa*”, traducând lat. *non est* ***personarum*** *acceptor Deus*.

Textul citează spusele lui Petru, care trimite către *Dt*., 10, 17, unde se face referire la Dumnezeu ca la „Cel ce nu caută la faţă”. Expresia semnifică imparţialitatea divină, care cântăreşte şi judecă indiferent de atributele care, la urma urmelor, sunt dobîndite tot cu concursul divinităţii, Divinitatea luând în cumpănă doar modul în care fiinţa umană îşi manifestă liberul arbitru, cu privire directă spre felul în care sunt respectate poruncile şi urmată calea lui Dumnezeu. *Biblia* conţine, de altfel, numeroase locuri în care se exprimă acelaşi conţinut (*1Regi*, 16, 7 sau sinteza paulinică din *Rom*., 2, 11[6]).

Termenii utilizaţi în versiunile străine ale FA, 10, 34, arată că este vorba despre ‘faţă’, chiar dacă textul se folosea de această modalitate de exprimare pentru a indica ‘imparţialitatea’ lui Dumnezeu, indiferent de ceea ce reflectă aspectul individului (stare fizică şi/sau psihică, avere, poziţie socială etc.)[7]. Fără a modifica

[3] *Biblia* (...), Bucureşti, 2001, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania.

[4] *Codicele Bratul*, ediţie de text de Al. Gafton, Iaşi, 2003.

[5] *Noul Testament*, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ştefan, mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 350 de ani cu binecuvântarea Înalt Preasfinţitului Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, Alba Iulia, 1998.

[6] „Pentru că nu iaste făţărnicie lângă Dumnezău” (BB), care încearcă a reda: οὐ γάρ ἐτιν προσωπολημψία παρά τῶ θεῶ; „Că nu iaste la Dumnezău aleagere de faţă” (NTB), redând: *non enim est acceptio personarum apud Deum*; „nu iaste, amu, spre făţărie căutare den Dumnezeu” (CP). Soluţia optimă apare la Anania: „Căci la Dumnezeu nu există părtinire!”.

[7] Spre exemplu, secvenţa: „*Să* nu *făţărniceşti* ***în gurile oamenilor*** şi în buzile tale păzeaşte-te” (BB, *Is. Sir.*, 1, 29) Μή υποκριτης εν στόμασσιν ανθρώπων, are a transmite ceea ce Biblia 2001 redă prin: „Nu fii făţarnic înaintea oamenilor”. După cum se vede, „în gurile oamenilor” constituie o expresie care vehiculează altceva decât sensul concret către care ar trimite sintagma. Încă mai relevant pentru discuţia secundară este că, de fapt, aici există o relaţie de sinonimie la nivel profund, fiind puse faţă în faţă două metasememe care au ca punct de plecare expresii dotate cu concreteţe, care, deşi exprimă sensuri diferite ‘prefăcătoria’, respectiv ‘în public’, la bază constituie forme apropiate cu sensul ‘înaintea, in praesentia’, *faţă*, respectiv *gură* fiind doar două modalităţi puse să semnifice acelaşi lucru. De regulă, astfel de situaţii se descifrează pentru cititor, în NTB, nu în BB. De fapt, în

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

sensul, CP[8] traduce prin: „După de-adevăr înţeleg că nu *în făţărie* caută Dumnezeu", termenul referindu-se la 'obrăzar, mască'. Prin oricare din cele două soluţii de până acum, receptorul ajunge la conţinutul care era de redat: 'Dumnezeu nu judecă după aparenţe', deci 'Dumnezeu este imparţial'. Acest lucru este bine exprimat în Biblia 2001: „Cu adevărat cunosc că Domnul nu este *părtinitor*" (unde apare şi o notă prin care se face trecerea de la forma concretă de exprimare din text la sensul astfel încifrat: „A nu căuta la faţa omului = a fi imparţial").

Spre deosebire de toate acestea, abătându-se de la NTB – în încercarea de a urma textul grecesc: οὐκ ἔστιν προσωποήπτητης ὁ θεός – *Biblia* de la 1688 pare a forţa termenul: „Cu adevărat pricep că nu e *făţarnic* Dumnezău". Soluţia aceasta, cum se va vedea mai jos, se datorează atât punerii în relaţie a celor doi termeni, cât şi poziţionării sintactice pe care *făţarnic* o capătă în BB[9]. Se poate crede că *făţărie* şi *făţarnic* nu aveau sfere semantice bine delimitate (unul faţă de celălalt şi fiecare în parte în cadrul lexicului epocii), ceea ce făcea ca în special termenul mai nou, *făţarnic*, să tindă a se încărca cu valori pe care nu le putea gestiona prea bine. Totodată, aceasta a fost modalitatea găsită spre a folosi substantivul *făţarnic* cu sensul 'care se lasă înşelat de cei făţarnici, care judecă după aspect, părtinitor'. Soluţia – aducătoare de confuzie şi nepotrivită – nu este singulară.

**2.1.2.** Faptul acesta se poate evidenţia prin urmărirea unor cazuri precum:

„Domnu iaste în ceruri, şi *făţărie* nu iaste la El" (NTB, *Ef*., 6, 9) – după *et personarum acceptio non est apud eum*[10] –, faţă de BB, care nu poate depăşi termenul *făţărnicie*[11] – chiar dacă modelul grecesc rămâne clar: καί προσωπολημψία οὐκ ἔστιν παρ αὐτῶ.

Identic se prezintă distribuţia şi sub *Col*., 3, 25, unde, în vreme ce NTB traduce *non est personarum* prin: „Iară cel ce face obidă, obida va lua, şi *nu iaste făţărie*", BB foloseşte *făţărnicie*, deşi textul grecesc prezenta: καί οὐκ ἔστιν προσωπολημψία[12].

La fel în *1 Petru*, 1, 17: „Şi să chemaţi Părinte pre acela ce giudecă fără *făţărie*" (NTB), după lat.: *qui sine acceptione personarum iudicat*, în vreme ce BB

general, aceasta este modalitatea prin care apar calcurile, soluţii dintre cele mai aducătoare de confuzii. Întrucât, BB are obiceiul de a prelua ceea ce apare în textul grecesc, fi că expresia este descifrată acolo, fie că nu, cititorul BB oricum are dificultăţi în a descifra conţinutul, întrucât ceea ce urmăresc revizorii acestui text priveşte, în primul rând, forma. La fel stau lucrurile şi pentru secolul al XVI-lea, în relaţia cu slavona.

[8] *Texte de limbă din secolul XVI* reproduse în facsimile îngrijite de I. Bianu, membru al Academiei Române, *IV. Lucrul Apostolesc. Apostolul tipărit de diaconul Coresi la Braşov în anul 1563*, Bucureşti, 1930.

[9] *Biblia 1688*, ediţie întocmită de V. Arvinte, I. Caproşu, Al. Gafton, Laura Manea, N. A. Ursu, 2. vol., Iaşi, 2001, 2002.

[10] Soluţia lui Coresi, încadrabilă în genul său de a acţiona asupra textului, rămâne stângace, sub imperiul formei: „că la el nu iaste nici o *căutătură*" (CP).

[11] Versiunea din 2001 prezintă: „şi că la El nu există *părtinire*" (Anania).

[12] În CP apare: „că nu caută Domnului, ce trupului", iar la Anania: „şi părtinire nu poate fi", adică 'vor fi judecaţi după fapte, cu imparţialitate'.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

redă gr. τὸν ἀπροσωπολημπτως κρίνοντα prin: „Şi deaca chemaţi ‘părinte’ pre cela ce fără *făţărnicie* judecă”[13].

Cum se înţelege, trebuia exprimată ideea ‘a privi la faţă’, spre a produce sensul ‘părtinitor’, lucru care se neagă despre Dumnezeu. Nu se poate spune că avem a face cu traduceri greşite (chiar dacă se observă că stă în intenţia traducătorilor afirmaţia: „Dumnezeu nu este făţarnic”). În mod evident, toate aceste texte încarcă termenii utilizaţi cu valoarea dorită de traducători/revizori, şi solicitată de către text. „Dumnezeu nu este făţarnic” sau „Dumnezeu judecă fără făţărnicie” semnifică: ‘Dumnezeu judecă fără a privi la înfăţişare, cu imparţialitate’. Totuşi, unele traduceri rămân nepotrivite, deoarece încercarea de a urma textele-model, dar fără a avea un sprijin pentru aceasta în configuraţia limbii române, face ca rezultatul să fie deplasat. În fapt, nu se poate concepe echivalenţa între *părtinitor* şi *făţarnic*, astfel încât enunţul „Dumnezeu nu este părtinitor” să fie echivalent cu „Dumnezeu nu este făţarnic”.

Situaţia creată, prin care limitele semantice ale termenilor sunt forţate, este favorizată de faptul că termenii româneşti încă nu erau încercaţi sau lămuriţi printr-un uz îndelungat (probabil că acest fapt poate fi încă un argument asupra caracterului cult şi recent al acestora).

Privind la termenul grecesc şi la redarea sa în BB, se poate socoti că revizorii BB nu cunoşteau prea bine nici adjectivul, nici verbul, şi nici nu reuşeau să găsească un corespondent românesc adecvat. Este adevărat că subst. πρόσωπον avea sensuri precum ‘faţă, figură, partea de dinainte, mască, persoană’, iar verbul λαμβάνω avea sensurile ‘a prinde, a apuca, a lua, a conţine, a primi’. Adjectivul grecesc προσωπολήπτης şi verbul corespunzător, προσωπολημπτέω, însă, ambele caracteristice textului biblic, trebuiau luate ca atare în procesul traducerii, ele având sensuri precum ‘parţial, părtinitor’, respectiv ‘a fi parţial, părtinitor’, iar nu analizate. Este limpede că revizorii BB nu au consultat versiunile secolului al XVI-lea, iar la NTB au privit ca la un text ce trebuia îndreptat, respingând sugestiile de acolo sau socotind că, uneori, pot schimba forma (*făţărie* cu *făţărnicie*), fără consecinţe, practică des observată la compararea celor două texte.

Străduania revizorilor BB de a urma cu fidelitate textul grecesc apare şi sub *Gal*., 2, 6, unde NTB traduce *Deus* ***personam*** *hominis non accepit* prin: „Dumnezău *făţăriia* omului nu priimeaşte”[14], în vreme ce gr. πρόσωπον ὁ θεός ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει este redat în BB prin: „*faţa* omului Dumnezău nu priimeaşte”. De data aceasta, în textul grecesc nu mai apare compusul, elementele fiind separate şi

[13] În CB şi CV apar: „Şi se Tatăl chemareţi, nu *făţărindu*” (CB), „Şi se Tatăl chiemaţi, *nefăţărându*” (CV). Elementul subliniat corespunde, în cazul textelor secolului al XVI-lea, sl.: ne[iRemhrna ([iRemhrw având sensul ὑποκριτῆς, ‘simulator’). În CP traducerea nu este adecvată solicitărilor textului-sursă: „Şi să Tatăl chemaret *nefăţarnici*”. Biblia 2001 prezintă: „Şi dacă-L chemaţi ca pe un Tată Cel ce *cu nepărtinire* judecă”.

[14] În acelaşi fel, la Coresi apare: „că Domnul nu gândeaşte *de văzătura* oamenilor” (CP). În versiunea din 2001: „Dumnezeu nu caută *la faţa* omului” (Anania).

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

la distanţă, modalitatea de traducere practicată până acum de revizorii BB fiind compatibilă cu situaţia de aici. Asemănător se petrec lucrurile şi sub *Ioan*, 7, 24, unde alături de: „Nu giudecareţi ***în făţărie***" (NTB), care redă *nolite iudicare secundum* ***faciem***, BB prezintă: „Nu judecaţi *în făţărie*", redând gr.: μή κρίνετε κατ' ὄψιν [15]. Şi aici textul grecesc schimbă termenul (ca şi cel latin, de altfel), folosind ὄψις 'aspect, înfăţişare'. În sfârşit, sub *Iac*., 2, 9, unde CB, CV şi CP traduc: „iară *se spre faţă căutaţi*", „iară *se în făţărie căutaţi*", „e *să căutaret spre făţărie*", redând afe [i na aiRa irice, iar NTB traduce: „Iară *să veţi căuta în făţărie*", redând *si autem personas accipitis*; în încercarea de a reda acelaşi verb: ει δε πρόσωπολημπτεῖτε, BB va traduce: „Iară de faceţi *făţărie*"[16]. Pe lângă continua pliere a textului BB la cel grecesc, care conduce adesea şi la forţarea termenilor utilizaţi, datorită nepotrivirilor dintre limba-model şi limba română, reţinem că revizorii BB cunoşteau termenul *făţărie* şi puteau accepta utilizarea sa (pentru analiza prin segmentare şi traducerea în consecinţă vezi şi infra. **3.3.**, nota).

**2.1.3.** Alături de precedentele cazuri, cel de sub *Iac*., 2, 1 deschide analizei noi posibilităţi. Astfel, după ce textele secolului precedent traduseseră: „Fraţii miei, nu *întru faţă* căutându se aveţi credinţa Domnului nostru" (CB), „[F]raţii miei, nu *în făţărie* prăvindu" (CV[17]), „Fraţii miei, nu *în făţărie* căutaţi" (CP), redând: Qracїe m^a ne ew [iRa irefe, NTB va traduce lat. *nolite in personarum acceptione* prin: „Fraţii miei, *să n-aveţi cu făţărnicie* credinţa Domnului nostru". Faţă de acesta, în acelaşi fel ca şi până acum, BB revizuieşte segmentul din NTB şi socoteşte că gr. μή ἐν προσωπολήμψίαις se redă cel mai bine prin: „Fraţii miei, *nu întru făţării aveţi* credinţa Domnului nostru"[18].

Într-un alt segment, unde este vorba despre judecăţile părtinitoare ale preoţilor, BB redă gr. ἀλλὰ ελαμβάνετε πρόσωπα έν νόμῳ prin: „Şi eu am dat pre voi defăimaţi şi lepădaţi la toate limbile, pentru care voi n-aţi păzit căile meale ce *făţăriiaţi* în leage" (BB, *Malachia*, 2, 9)[19], folosind verbul.

Observăm, deocamdată că, alături de cazurile în care, faţă de subst. *făţărie* din NTB, textul muntenesc a prezentat subst. *făţărnicie*, când era de redat 'imparţialitate, nepărtinire / părtinire' – concepte redate în secolul al XVI-lea, precum şi în NTB, şi prin locuţiuni având ca nucleu subst. *faţă* – avem şi situaţii în care BB utilizează *faţă* şi *făţărie*, dar şi în care NTB utilizează *făţărnicie*. Socotim că faptele acestea sunt semnificative în ceea ce priveşte posibilităţile cu care erau investiţi termenii mai noi, precum cei în discuţie. Astfel, putem crede că traducătorii şi revizorii socoteau că *făţărnicie* avea capacitatea de a purta valoarea cu care se utiliza *făţărie*. Dacă lucrurile stau astfel, înseamnă că, în epocă, exista o dilemă în ceea ce priveşte sensurile acestor termeni, ale căror valenţe se aglomerau, instituindu-se concurenţa între doi termeni din aceeaşi familie, cu care nu ar fi

[15] În Biblia 2001 apare: „Nu judecaţi după înfăţişare".

[16] Traducerile anterioare BB sunt confirmate şi de versiunea Anania: „dar dacă cu părtinire căţaţi la faţa omului".

[17] *Codicele Voroneţean*, ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981.

[18] Versiunea din 2001 prezintă: „Fraţii mei, *nu întru părtinire* să vă aveţi voi credinţa în Domnul nostru" (Anania).

[19] În *Biblia* 2001: „nu aţi păzit căile Mele, ci-n cumpănirea legii aţi căutat la faţa omului".

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

trebuit să se afle în astfel de raporturi. În acest caz, confuzia nu era atât a utilizatorilor termenilor în sine, cât a termenilor în relaţie cu echivalenţii şi cu contextele. Altfel spus, vorbitorii nu încurcau cuvinte cu poziţii aşezate, ci cuvintele ale căror poziţii în sistem erau în mişcare şi care puteau da impresia că pot purta aceleaşi valori.

**3.** Plecând de la sensul ‘faţă, înfăţişare’, termenii până acum urmăriţi aveau a reda, pe cale metaforică, sensul ‘(im)parţialitate, (ne)părtinire’[20]. În greacă, latină şi slavonă, ei corespundeau unor termeni precum: πρσωπολήμπτης, πρσωποληπτέω, *persona*, şi [iRemhrw, [iRa. Privind la sensul din punctul de plecare şi, apoi, la cel final, se observă că între ele există o porţiune care, datorită sensului final, este mai dificil de observat, dar şi a cărei stare de latenţă face mai greu de explicat devenirea sensului iniţial către cel final. Altfel spus, între ‘înfăţişare’ şi ‘imparţialitate’ trebuie să existe o legătură, deşi aceasta nu are caracter evident.

**3.1.** În toate exemplele de mai sus este vorba despre situaţii în care apare o expresie biblică al cărei element central se referă la ‘faţă, chip, înfăţişare’. Plecând de la termenul care denumeşte aspectul cuiva (fizic, îmbrăcăminte etc.), şi care transmite semn(al)e exterioare privitoare la starea de sănătate (fizică, mentală, psihică), statut social etc., se obţine o imagine care solicită limba în sensul producerii unei expresii ce are a exprima, pe cale metaforică, un sens ce decurge din dinamica realităţii. Întrucât o persoană dotată cu o înfăţişare conformă anumitor solicitări de ordin biologic şi social poate beneficia – mai lesne şi exclusiv pe această bază bio-socială – de tratamente favorizante, îndemnul de a nu judeca după înfăţişare ajunge să semnifice ‘a nu favoriza’ (pe cineva judecat pentru anumite fapte şi conform anumitor legi, pe baza unor elemente exterioare acelor fapte şi acelor legi). În felul acesta, respectivele forme de exprimare ajung să echivaleze cu un îndemn către depăşirea (prin eludare) a elementelor neaparţinătoare „cauzei”, un îndemn către imparţialitate.

Pe de altă parte, însă, dacă înfăţişarea are o forţă atât de mare, încât poate determina judecăţi lipsite de legătură cu ea, poate apărea tendinţa individului de a dobândi o înfăţişare care nu-i este proprie (ceea ce pune nu doar bazele ca „judecătorul” să fie înşelat, dar îl pot favoriza pe acesta să se lase înşelat, având şi scuza plauzibilă că a fost înşelat datorită diferenţei dintre aparenţă şi esenţă). Actul acesta este o ‘prefăcătorie’, care duce (întrucât acesta îi este primul scop) la ‘înşelătorie’.

[20] Situaţii de acest fel se întîlnesc şi în alte tipuri de texte, ale căror surse rămân obscure: „egumenul să fie preut şi să grijască de toţi ca un părinte de feciorii săi, şi făr[ă] *făţărie* să socotească, să împarţă tuturor într-un chip” (DRB 131, 1–3) (*Documente româneşti* reproduse după originale sau după fotografii sub supravegherea bibliotecarului Academiei Române, Ioan Bianu, partea 1, Epoca dinainte de Mateiu Basarab (1632) şi Vasile Lupu (1634), tomul I, fasc. 1–2, Bucureşti, 1907); „Aşa iaste şi lucrul postului, că cela ce-l va ţinea postul cumu se cade şi fără *făţărie*, mare folos va avea” (CCÎ, 49, 21–22) (Coresi, *Carte cu învăţătură* (1581), publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I, *Textul*, Bucureşti, 1914).

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

**3.1.1.** Având acelaşi loc de plecare, urmând aceeaşi cale până la un anumit punct, apare un nou sens care poate fi exprimat pe calea aceluiaşi termen. De aceea apar situaţii în care – fără a avea textul-sursă –, deşi este posibil să avem în vedere apartenenţa lor la sensul ‘părtinire’, este destul de greu de exclus sensul ‘prefăcătorie’: „că mă ducu eu acolo unde *făţerie* nu este” (CS, 260, 15–16)[21].

**3.1.2.** Caracterul real al acestei dificultăţi iese în evidenţă în momentul în care privim la segmentele: „dragoste fără de făţărie” (BB, *2Cor*., 6, 6) „în dragoste nefăţarnică” (NTB), „în dragoste curată” (CP); „în iubire nefăţarnică” (Anania). Este dificil de ştiut ce s-a înţeles în epocă (sau ce se înţelege astăzi) la receptarea acestor segmente. Dacă, însă, ne gândim la traducători şi revizori, putem socoti că ştim ce fi trebuit să înţeleagă ei, privind la textul grecesc sau la cel latin: ἐν ἀγάπη ἀνυποκρίτω, *in caritate non ficta*, ambele aratând că este vorba despre ‘prefăcătorie’[22].

**3.1.3.** Posiblitatea de confuzie apare şi în următoarele două situaţii:

„Deci, lepădând toată răutatea şi tot vicleşugul şi *făţărniciile* şi zavistiile şi toate muzaviriile” (BB, *1P*, 2, 1), „Derept aceaia, părăsind toată răutatea şi toată înşălăciunea şi *făţăriile* şi zavistiile şi toate clevetele” (NTB), cuvintele marcate fiind echivalente pentru ὑποκρίσεις şi *simulationes*[23];

„Sufletele voastre curăţându-le cu ascultarea adevărului pren Duh, întru iubire frăţască *fără făţărie*, den curată inimă” (BB, *1P*, I, 22), „Inimile voastre curăţind întru ascultarea adevărului prin Duh, în dragostea frăţească, *nefăţarnică*, din inimă curată” (NTB), cuvintele marcate fiind echivalente pentru ανυπόκρίτον, *simplici*[24].

Aceste două cazuri impun unele observaţii. În primul rând, relaţia cu sensul primar se păstrează şi este vizibilă de fiecare dată. Spre deosebire de cazul ‘imparţialitate’ / ‘părtinire’, în cazul ‘prefăcătorie, înşelătorie’ distanţa faţă de sensul de bază este mai mică şi încă recuperabilă de către vorbitor. În al doilea rînd, cele două contexte de mai sus – identice din punct de vedere semantic –, arată că termenii se inversează (pentru textele secolului precedent, se observă că primul caz foloseşte acelaşi termen, în cel de-al doilea apar amândoi). Astfel, *făţărie* şi

[21] *Codex Sturdzanus*, Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gh. Chivu, Bucureşti, 1993.

[22] Vezi şi: „Iară săvârşitul poruncii iaste dragostea den curată inimă şi ştiinţă bună şi credinţă *fără făţărie*” (BB, *1Tim*., 1, 5), pentru: καὶ πίστεως ἀνυπόκρίτου, „ştiinţa bună şi credinţa *nefăţarnică*” (NTB), pentru: *et fide non ficta*. La Coresi apare *nefaţarnică*, la Anania: „credinţă *nefăţarnică*”.

[23] În textele secolului al XVI-lea, deja situaţia nu este diferită: „Părăsiţi, amu, toate realele şi toată gâmbosea şi *făţăriă* şi râvnea şi toate clevetele” (CB), „Părrăsiţi, amu, totu rreul şi totu hiclenşigul şi *făţăriia* şi zavistul şi toate clevetele” (CV), „părăsiţi, amu, tot răul şi toate hicleşugurile şi *făţăriile* şi urâciunile şi toate clevetele” (CP), unde termenul în discuţie are drept corespondent sl. [iRhmhrïe.

[24] În textele secolului al XVI-lea: „frăţie dragă *nefăţărită* dintru curata inimă” (CB), „iuboste *nefăţarrnic*[*ă*]” (CV), „*nefăţarnici*” (CP) redând sl. ne[iRemhrn^.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

*fățărnicie* apar atât în BB, cît şi în NTB (deşi sursa NTB prezintă o schimbare de termen, acest fapt nu schimbă situaţia care ne priveşte), ceea ce înseamnă că preferinţele nu aveau o forţă absolută, ori că nu existau constrângeri de ordin semantic. Deducem de aici că ambii termeni erau acceptabili pentru autorii acelor texte, şi că, precum în cazul 'imparţialitate' / 'părtinire', puteau trimite către acelaşi sens.

**3.2.** Pe lângă exemplele în care termenii în discuţie încă mai păstrau ceva din devenirea lor semantică sau în care atât contextele, cît şi valorile lor potenţiale îi puteau solicita către zone de interferenţă semantică, apar şi situaţii în care ei exprimă, cu limpezime, sensul 'prefăcătorie, înşelăciune'.

**3.2.1.** Aceasta este situaţia sub *Gal*., 2, 13, unde NTB prezintă următoarea traducere: „Şi *să arăta* a fi cu ei împreună şi ceialalţi jidovi, aşa cât şi Varnava să tărăgea cu *fățărniciia* lor". Corespondentul latin este: *Et **simulationi** eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam **simulationem***, ceea ce corespunde gr. καὶ συνυπεκρίθημσαν αὐτῶ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη οἱ αυτῶν τῇ ὑποκρίσει, redat în BB astfel: „Şi împreună *fățărniciră* cu el şi ceialalţi jidovi, cât şi Varnava împreună să luo cu a lor *fățărnicie*"[25]. Dincolo de încercarea cărturarilor ardeleni – din prima parte a versetului – de a traduce pe înţelesul cititorului[26], utilizând termeni diferiţi pentru acelaşi cuvânt din textul latin, în acest caz, 'prefăcătoria, disimularea' sunt transmise de ambele texte. Este de observat şi că ambele o fac prin intermediul aceluiaşi cuvânt: *fățărnicie*.

**3.2.2.** Un grad ridicat de stabilitate semantică pentru 'prefăcătorie' se înregistrează şi în situaţiile următoare:

„Şi acesta, viind la Ierusalím şi chip de pace *fățărnicind*" (BB, *2Macc*., 5, 25), redând: Ὀυτος δὲ παραγενόμενος εἰς Ἰεροσόλυμα, καὶ τοὺ εἰρηνικὸυ ὑποκριθεὶς[27];

„*să fățărească*, ca cum are mânca ceale ce de împăratul sunt rânduite, den cărnurile cealea ale jârtvei" (BB, *2Macc*., 6, 21), redând: ὑποκριθηαι δὲ ὡς εσωίοντα;

„Noi, dară, den ceale fripte cărnuri vom pune, şi tu, *fățărind* că guşti den ceale de porc, te mântuiaşte" (BB, *Iosip*, 1145a, 42–44);

[25] „Şi împreună cu el *s-au fățărnicit* şi ceilalţi iudei, încât până şi Barnaba a fost atras în *fățărnicia* lor" (Anania), cu o notă la verbul evidenţiat: „au intrat în jocul duplicitar al lui Petru".

[26] De altfel, în NTB se încearcă în mod constant găsirea de soluţii, datorită preocupării de a asigura înţelegerea textului de către cititor. De aceea, faţă de: „Şi păzind, au trimis prilăstitori, *fățărnicind* pre sine a fi direpţi, ca să-l prinză pre el în cuvânt, ca să-l dea pre el împărăţiei şi puterii diregătoriului" (BB, *Lc.*, 20, 20), după: Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐνκαθέτους, ὑποκρινομένους ἐαυτοὺς δικαίους εἶναι, în NTB găsim: „Derept aceaia luând aminte pre El, trimisără leşuitori, *carii să făcea* pre sine a fi derepţi", încercând astfel să redea: *Et observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent*.

[27] În *Biblia* 2001 „s-a prefăcut a fi paşnic".

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

„Pentru că nu iaste vreadnic vârstei noastre *a făţărnici*” (BB, *2Macc*., 6, 24), redând: οὐ γὰρ τῆς ἡμέτερας ἡλικίας ἄξιόν ἐστις ὑποκριθῆναι[28];

„Şi ei, pentru a mea *făţărnicie* şi pentru cea puţină şi scurtă viaţă, să vor rătăci pren mine, şi urâciune şi pângăriciune bătrâneaţelor voiu pune” (BB, *2Macc*., 6, 25), redând: καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐμὴν ὑποκρισιν;

„Cel ce cearcă leagea sătura-să-va de dânsa, şi cel ce *făţăreaşte* scîrbi-să-va întru el” (BB, *Is. Sir*., 32, 15), redând: ’Ο ζητῶν νόμον ἐμπλησθήσεται αὐτοῦ, καὶ ὁ ὑποκρινόμενος σκανδαλισθήσεται ἐν αὐτῷ, unde ‘a se preface’ devine: ‘a acţiona în mod insidios, mişelesc’.

Esenţa ideii se reia sub *Is. Sir*., 33, 2: „Bărbatul înţelept nu va urî leagea, iară cel ce *făţăreaşte* într-însa iaste ca corabiia în furtună” (BB), care redă: ’Ανὴρ σωφὸς οὐ μισήσει νόμον ὁ δὲ ὑποκρινόμονος ἐν αὐτώ, ὡς ἐν καταιγίδι πλοῖον. La Anania apare: „cel ce se joacă cu ea”, autorul făcând o notă (firește, întrucît ţine să se exprime astfel) prin care trimite către omul ipocrit. Personal, socotim că sensul de redat era ‘a schimonosi, a distorsiona’ (prin prefăcătorie)[29].

„Aşa şi voi, den afară vă arătaţi oamenilor direpţi, iară denlăuntru plini sânteţi de *făţăriia* nelegiuirii” (BB, *Mt.*, 23, 28), redând: ἔσωδεν δὲ ἐστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας, alături de: „Aşia şi voi, din afară vă arătaţi oamenilor derepţi, den lăuntru, plini sânteţi de *făţărie* şi de strâmbătate” (NTB), redând „pleni estis hypocrisi, et iniquitate”.

**3.2.3.** Prin intermediul aceloraşi termeni, conceptul apare mai clar definit în zona sa abstractă, contextele de mai jos reuşind să poarte nucleul de sens al termenilor, prin astfel de uzuri fixându-se valenţele termenilor şi producându-se echivalenţa între ceea ce au ei de redat şi ce reuşesc a reda:

„Vai de voi, cărtulari şi farisei *făţarnici*, că încungiuraţi marea şi uscatul să faceţi den păgân jidov şi când va fi făcut, faceţi pre el fiiul Gheennei” (NTB, *Mt*., 23, 15) „Vai de voi, cărturari şi farisei *făţarnici*!” (BB), unde elementele subliniate au drept corespondente lat. *hypocritae*, respectiv gr. ὑποκριταί[30].

„Iară El, ştiind *făţăriia* lor, zise lor: «Ce Mă ispitiţi?»” (NTB, *Mc*., 12, 15) „Iară el, ştiind *făţăriia* lor, zise lor” (BB), după: *Qui sciens versutiam illorum, at illis*:, respectiv: ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοίς.

„Întâiu vă păziţi de aluatul fariseilor, care iaste *făţăriia*” (NTB, *Lc*., 12, 1), „Întâiu, luaţi-vă aminte pre voi de aluatul fariseilor, care iaste *făţărie*” (BB), după:

[28] În *Biblia* 2001, autorul optează (ca şi în versetul următor, de altfel) pentru o altfel de traducere, care, însă, nu trădează sensul de redat: „Nu se cuvine ca la vârsta noastră să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea”. Dincolo de orice comentariu, este de observat că, în opinia noastră, opţiunea traducătorului decurge şi din faptul că, în aceste segmente, discursul capătă accente care pun în opoziţie poziţia de înaltă moralitate a lui Eleazar cu sfatul pueril al organizatorilor ospăţului, lucru care, se vede, s-a ţinut a fi evidenţiat.

[29] Cf. şi: „Şti Domnedzeu inrima ta şi înţeleage toate cugetele tale şi veade toate *făţările* tale şi plecatul tău ainte încă de cuvântul tău” (CS 298, 15-16).

[30] Acest termen, asociat fariseilor, pentru care vezi şi *Mt*., 23, 13–15, apare frecvent în *Evanghelia după Matei*.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

*Attendite a fermento Pharisaeorum, quod est hypocrisis* şi: προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.

„Întru *fățăriia* grăitorilor minciuni aprinşi fiind în ştiința lor" (NTB, *Tim*., 4, 2), „Întru *fățărniciia* celor mincinoşi la cuvinte, arşi fiind cu a lor ştiință" (BB), urmînd *in hypocrisi* şi ἐν ὑποκρισει.

**3.3.** În situațiile mai sus prezentate, termenii din BB care ne interesează redau formele greceşti ὑποκρίνω şi ὑποκρίσις, care semnifică: 'a distinge sau a separa sumar, a răspunde, a explica, a interpreta, a juca un rol, a contraface, a (se) preface', apoi 'a privi la față, înfățişare, a privi cu părtinire', respectiv: 'răspuns, pantomimă, părelnicie, prefacere'[31].

Pentru posibilitățile de confuzie la traducere, dorința de a urma cu orice preț textul grecesc şi erorile către care conduce existența sensurilor plauzibile este relevantă traducerea unui segment mai dificil, care i-a indus în eroare pe revizorii munteni. Datorită caracterului sacrosanct al cuvântului, probabil că una dintre cele mai teribile greşeli este rostirea unui jurământ. După ce se enunță interdicția luării în deşert a numelui lui Dumnezeu (*Ex*., 20, 7), chestiunea sacrosanctității cuvântului este tratată în majoritatea cărților biblice. Dacă în *Levitic* şi în *Numeri* încă mai este acceptat jurământul (în special *Num*., 30, apoi *Dt*. 23, 22), prin cuvântul lui Isus, în *Noul Testament* (*Mt*., 5, 33-37), acesta este total interzis. În cadrul discursului său complex, Iacob reia această interdicție, dar oferă şi o soluție, în spiritul sfaturilor pe care le dă, şi în cel general al Epistolei: „Iară mainte de toate, frații miei, nu giurareți nece pre cer, nece pre pământ, nece cu alt giurământu, iară cuvântul vostru fie aşia: „ei, ce nu e nu-i"[32], ca să nu căderți în giudecată" (NTB, *Iac*., 5, 12); „Şi mai nainte de toate, frații miei, nu vă juraţi nice pre ceriu, nice pre pământ, nice pre alt orice jurământ. Ce fie voao: „Aşa!", aşa şi „Nu!", nu, ca nu în fățărnicie să căderți!" (BB), în greacă: ἥτω δῶ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε, iar în latină: *Sit autem sermo vester. Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis*[33]. Traducerea din 2001 reuşeşte să exprime exact ideea concordanței neştirbite dintre cuvânt şi faptă, a realizării întocmai a cuvântului: „Dar înainte de toate, frații mei, să nu vă juraţi, nici pe cer, nici pe pământ, nici cu orice alt jurământ; ci *Da*-ul vostru să fie *da* şi *Nu*-ul vostru să fie *nu*, ca să nu căderți sub judecată" (Anania). În contextul acestei formulări categorice, s-ar putea crede că ambele traduceri ale segmentului final pot fi acceptate (cine jură strâmb, sau se întâmplă să nu îşi poată ține cuvântul, poate ajunge să fie judecat, după cum, în urma jurământului fals ori a promisiunii neîmplinite, poate fi socotit fățarnic), deşi limitele s-ar largi foarte mult. Privind, însă, la versiunea grecească, observăm că nu este vorba despre ὑποκρίσις 'prefacere', ci de ὑπό- 'sub, dedesubt' şi κρίσις 'proces, judecată'.

[31] Gr. κρίσις şi κρίνω, care se referă la o 'distincție, luptă între, alegere, separație', de unde 'contestarea în justiție', apoi 'proces, judecată, decizie condamnare'. Prefixoidul ὑπό-, prepoziție şi adverb, semnifică 'sub, dedesubt', putând purta şi sensuri din gama: 'cu caracter insidios, ascunderea, aparența, aproximația, inexactitatea', (de unde pericolul necunoscutului care poate lovi oricând).

[32] Credem că segmentarea indică o scăpare a editorilor NTB, deoarece ar fi trebuit să fie: „... cuvântul vostru fie: «Aşia!», ei, ce nu e, nu-i", unde *ei* este o formă a afirmației, preluată din slavonă (vezi şi răspunsul Safirei, în CB, FA, 5, 8).

[33] Textele secolului al XVI-lea prezintă: „frații miei, nu jurareți-vă, nice cu ceriul, nice cu pământul, nice cu altul cu carevare jurământu. Ce fie voao: ce iaste, iaste şi ce nu e, nu e, *dereptu se nu întru fățărie căderți*" (CB); „frații miei, nu vă giurareți, nece cu ceriul, nece cu [pă]mântul, nece cu altul oarecarele giurământu. Ce fie, amu, voao: cia ce iaste, ee şi ceaia ce nu e, nu, *se nu în fățărie căderți*" (CV); „frații miei, nu vă jurareți nece pre ceriu, nece pre pământ, nece cu alt fie ce blăstem. Fie voao: ce iaste, iaste, e ce nu e, nu, *de nu în fățărie să căderți*" (CP). Deşi pare remarcabilă unitatea segmentului final, ea decurge din urmarea a ceea ce apare în textul slavon: da ne ew [iRhmhrЇe ew_adaece.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

Cum se vede, sensul termenilor de mai sus are ca punct de plecare aspectul, dat fiind faptul că există impulsul de a socoti că între aparență şi esență există o relație aproape lipsită de articulație, aşadar de congruență. De aici tentația de a judeca pe baza aspectului. Cu toate acestea, aspectul are nu doar un caracter labil, ci, dată fiind tentația de mai sus, apare şi tentația utilizării frauduloase a acestui tip de semnal. Astfel se creează relația între 'aspect' şi 'contrafacere'. Textele biblice utilizează termenii aceştia cu sensurile pe care le aveau în greacă, înainte de momentul traducerii biblice. De altfel, chiar alegerile traducătorilor sunt determinate de preexistența sensurilor, nuanțelor şi uzurilor acestor termeni[34].

**4.** Situațiile precedente se referă la utilizarea, în vechile traduceri româneşti, a verbelor *a fățărnici*, *a fățări* şi subst. *fățărnicie*, *fățărie* – practic toate posibilitățile formale existente, sensurile cu care aceştia apar fiind, în esență: 'a părtini', 'a se preface, a simula', 'părtinire' 'prefăcătorie', toate plecând de la un sens concret care a generat o imagine, rafinată treptat prin abstractizare şi asocieri de idei. Secvențele de mai sus ne arată că, practic, perechile menționate se aflau în relație de sinonimie – pentru ambele rânduri de sensuri. De asemenea, toate aceste cuvinte aveau circulație în textele de mai sus. Chiar în cazul în care se pot constata unele preferințe pentru câte un termen, putem afirma că acestea nu sunt determinate de valorile semantice ale acelora şi nici de preferințe de uz, care să decurgă din constrângeri de natură lingvistică.

Situația aceasta ne mai învață că, în cazul în care textul decurge din revizia unei versiuni anterioare, dar cu urmărirea riguroasă şi controlul amănunțit, exercitate prin intermediul unei unice versiuni, dincolo de inerentele pericole, poate apărea şi avantajul că, beneficiind de o tălmăcire de calitate şi urmărind cu ajutorul unui text bine înțeles, care permite interpretări şi direcționări bune ale textului, întâmplarea face ca echivalentele din limba-țintă să fie potrivite formelor de tradus, sau să dețină valențe libere şi compatibile cu cerințele de moment ale traducerii. În astfel de cazuri, termenul folosit are şanse să se dezvolte în direcția solicitată de traducere, lucru care poate fi benefic pentru limbă.

În cazul în care, lucrurile nu stau astfel, termenul nefiind cel mai potrivit (datorită valențelor lui naturale, precum şi datorită constrângerilor impuse de universul lexical al limbii-țintă), sfera sa semantică poate fi forțată prin felurite note de conținut, sau tentată cu nuanțe prin atracție, care nu sunt proprii valorilor sale (sau compatibile cu acestea), şi care nu îl ajută să se dezvolte în direcțiile sale firești. Întregul proces este firesc în limbă, rezultatele fiind uneori în beneficiul evoluției planului lexical.

[34] Există numeroase situații în care textul biblic, mai cu seamă *Noul Testament*, a încercat să resemantizeze termenii sau să utilizeze termeni cu caracter neutru, lipsiți de mărci sau conotații precreştine. Desigur, lucrul acesta – constituirea unei limbi biblice – nu a putut fi făcut pe deplin.

BDD-A486 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)

Plină de semnificaţii pentru felul în care traducătorul trebuie să îşi croiască drum prin reţeaua sensurilor şi a cuvintelor limbii, datorită diferitelor condiţionări, este situaţia următoare. Sub *Iac*., 3, 17, textele secolului al XVI-lea prezintă: „E a susului preamândrie ainte, amu, curată iaste, e după aceaia cu pace blândă, bună, supunetoare, împlută de bună mesereare şi de faptul bunelor, nepărut şi *nefăţărită*" (CB), „fără păreare şi *nefăţarrnică*" (CV), „negânditoriu şi *nefăţarnic*" (CP), termenii subliniaţi având drept corespondent: neb d mena i ne[iRhmhrnaa. În secolul următor, secvenţa se redă prin: „fără osândire şi *fără făţărie*" (NTB), pentru: *non iudicans*, *sine simulatione*, respectiv: „neîndoită cu gândul şi *nefăţarnică*" (BB), pentru: ἀδιάκριτος, ἀ`νυπόκριτος. Soluţiile acestea îşi corespund şi sunt acceptabile, conforme cu solicitările textului de tradus, care cerea sensurile 'care nu face distincţii, deosebiri, care nu separă', deci 'imparţial', respectiv 'sincer, neprefăcut'. Fără a greşi, *Biblia* 2001 traduce aici prin: „nepărtinitoare, *nefăţarnică*". După ce utilizase aceşti termeni în aceeaşi poziţie, traducătorul se vede pus în situaţia de a-i pune în succesiune, spre a reda două sensuri. Întâmplarea, însă, face ca *făţarnic* să fi dobândit – prin uzul său în traduceri – ambele sensuri.

Pe de o parte, aşadar, doi termeni ai aceleiaşi familii lexicale se pot afla în concurenţă, ei având capacitatea de a vehicula acelaşi sens, pe de altă parte, fiecare din ei, luptă nu doar pentru a-şi câştiga o poziţie mai sigură şi mai stabilă în sistem, dar şi pentru a-l elimina pe celălalt. În cele din urmă, ocurenţa termenilor nu urmează vreo regulă de distribuţie, nu urmăreşte scopuri şi nu are în vedere valori. Simpla posibilitate, oferită de sistem şi fructificată de uz, de a exista astfel de perechi devine, în momentul încercării de a edifica o normă, o problemă pe care traducătorii încearcă să o rezolve. Este un caz în care norma în formare se zbate, la nivelul individului, între tendinţa naturală de a utiliza toate resursele existente, şi tendinţa culturală de a ordona sistemul conform unor principii, printre care şi cel al eficienţei. Lupta pentru supravieţuire a termenilor se duce în conştiinţa traducătorilor şi a receptorilor, care speculează asupra posibilităţilor de exprimare ale termenilor şi a capacităţilor acestora de a oferi avantaje sistemului. Uneori, însă, extinderea posibilităţilor conduce la pierderi de identitate şi la coliziune cu alţi termeni. În cazul în care doi termeni se află pe o asemenea poziţie, şansele mai mari de a se păstra le are cel care este favorizat de factori formali (capacitatea de a se încadra în serii formale şi de a funcţiona astfel), dar şi de conţinut (capacitatea de a renunţa la unele note de conţinut), precum şi de feluriţi factori contextuali.

## THE LINGUISTIC USAGE, VALUES AND DISAPPEARANCE OF TERMS: *FĂŢĂRIE, A FĂŢĂRI, FĂŢĂRNICIE, A FĂŢĂRNICI, FĂŢARNIC*

(Abstract)

Old Romanian translations contain at times terms amongst which synonymic relations exist or are being established, even though this is not the case for the source text. Other times a single term or multiple terms from the same lexical family have meanings which are expressed through more than one term in the source text. This paper analyses the causes of such a relation between the nouns *făţărie, făţărnicie* and the verbs *făţări, făţărnici*.

**Cuvinte-cheie**: limba română veche, traducere, text biblic.
**Keywords**: old Romanian language, translation, biblical text.

*Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi*
*Iaşi, Bd. Carol 1, nr. 11, 700506*

**BDD-A486 © 2012 Editura Academiei**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:54:17 UTC)**